

РОЗДІЛ 7

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.101:339.922

Герасименко О. О.
Герасименко Г. В.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ГІДНА ПРАЦЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: КОНЦЕПТ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Наведено компоненти концепту гідної праці за визначенням Міжнародної організації праці та провідних науковців. Визначено головні орієнтири досягнення європейських стандартів трудового життя згідно з намірами про співробітництво України з Європейським Союзом. Обґрунтовано систему індикаторів для визначення прогресу у сфері праці за різними підходами. Окреслено комплексні механізми втілення принципів гідної праці в Україні.

Ключові слова: гідна праця, концепція гідної праці, аспекти гідної праці, індикатори гідної праці, прогрес у сфері праці, євроінтеграція, співробітництво в галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей.

Постановка проблеми. Перехід на європейські стандарти трудового життя неможливий без створення умов для безпечної, високоякісної, ефективної праці з конкурентоспроможною оплатою в різних секторах економіки, яка б сприяла нагромадженню та реалізації інтелектуального капіталу як стратегічного ресурсу соціально-економічного розвитку. Реалізація принципів гідної праці в умовах євроінтеграційних процесів є домінантою в забезпеченні економічного піднесення та стійкого соціально-економічного розвитку України. Механізми забезпечення гідної праці – один із векторів вирішення ключових проблем соціального розвитку – подолання бідності та досягнення соціальної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ініціювання ідеї гідної праці в глобальному просторі належить Міжнародній організації праці (МОП), якою окреслено концептуально-політичну платформу, що відобразила очікування та потреби світової спільноти в забезпеченні продуктивної зайнятості. Уперше дефініція «гідна праця» прозвучала в доповіді Генерального директора МОП на 87-й сесії в 1999 р. Упродовж двох останніх десятиліть із моменту оприлюднення цієї доповіді різноманітні аспекти гідної праці під різними кутами зору розглядалися вітчизняними економістами-трудоваками – О.А. Грішновою, В.М. Данюком, Г.Т. Завіновською, Г.В. Задорожним, А.М. Колодом, Я.В. Крушельницькою, Ю.М. Куликовим, Е.М. Лібановою, Л.С. Лісогор, Н.Д. Лук'янченко, С.В. Мельником, В.В. Онікієнком, І.Л. Петровою, В.М. Петюхом, В.А. Савченком та ін. Проблематика гідної праці в контексті концептуальних положень та індикаторів знайшла відображення в роботах О.В. Дорош, О.В. Жадан, Н.О. Ільєнко, Г.А. Капліної, Т.А. Коляди, Л.В. Шаульської та ін. Значним є внесок науковців та експертного середовища в розробку методичного інструментарію вимірювання гідної праці, проведення статистичних обстежень та моніторингу реалізації її принципів. Зарубіжними науковцями, серед яких Р. Анкер, Д. Бесконд, Ф. Бонне, Ф. Еггер, Ф. Мегран, Дж. Риттер, Г. Стендінг, Ж. Фігейредо, Г. Філдс, І. Чернишов, А. Шатеньє та ін.,

досліджено засадничі положення концепту гідної праці на глобальному рівні. Проте особливості забезпечення гідної праці в окремих країнах поки що не отримали належного науково-прикладного опрацювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Фундаментальні підвалини теоретико-концептуальних засад гідної праці закладено науковою школою трудовиків Київського національного економічного університету під керівництвом А.М. Колота. У рамках сучасного наукового доробку подальшого розвитку потребує концептуально-інституціональна платформа складових гідної праці як системи в умовах імплементації європейських стандартів трудового життя.

Мета статті полягає в теоретико-прикладному обґрунтуванні складових та визначенні стратегічних орієнтирів реалізації принципів гідної праці в умовах входження України до соціально-економічного європростору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Євроінтеграційний вибір України як підкреслене бажання і завойоване право жити в європейській спільноті став відправною точкою низки інституціональних реформ, що торкаються різних сфер життєдіяльності. Початок європейського шляху, офіційно підтверджений підписанням Угоди про асоціацію України з ЄС, означений складними умовами політичної нестабільності, економічних утрат, нових соціальних загроз. У рамках драматичного сценарію української системної кризи набули загострення проблеми у сфері праці – неефективна зайнятість та структурне безробіття, низький рівень конкурентоспроможності робочих місць, надмірна диференціація доходів, обезцінення людського капіталу, значні перекося в соціально-трудовах відносинах.

Головні орієнтири досягнення європейських стандартів трудового життя окреслено намірами про співробітництво в галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, які засвідчують формування глобального контуру вітчизняної економіки та українського соціуму. Цілі, задекларовані 21-ю главою Угоди між Україною та Європейським Союзом «Співробітництво у галузі

зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей» [6], тісно корелюють із засадничими положеннями концепту та пріоритетами Національної програми Гідної праці, розробленої МОП для України.

За визначенням МОП, гідна праця – це праця, за якої права трудящих захищені, яка приносить адекватний дохід і забезпечує соціальну захищеність. Також гідна праця передбачає достатню працю в тому сенсі, що кожен індивід має повний і вільний доступ до можливостей заробляти й отримувати дохід. Крім того, дотримання принципів гідної праці означає нові перспективи з точки зору економічного і соціального розвитку, нові можливості, за яких зайнятість, дохід і соціальна захищеність можуть бути досягнуті без компромісу між правами трудящих і соціальними стандартами [3]. Більш широке визначення гідної праці наведено в пілотній програмі МОП щодо реалізації концепції гідної праці. У цьому документі гідна праця трактується як праця, яка приносить адекватний дохід і при цьому залишає час для інших сторін життя, надає надійність сім'ї, поважає права людини, дає право голосу і відкриває дорогу соціальній інтеграції. Гідна праця – це шлях, що поєднує економічні та соціальні цілі [10].

Особливості гідної праці в умовах становлення нової економіки окреслено в доповідях Генерального директора МОП «Гідна праця для всіх у глобальній економіці» та «Гідна праця в інформаційній економіці». Зокрема, під гідною працею розуміється праця в умовах свободи, рівності, безпеки та поваги до людської гідності [8]; гідна праця визначається як продуктивна праця, за якої поважаються права людини і забезпечуються безпека та захист, а також можливість брати участь у прийнятті всіх рішень, які можуть вплинути на діяльність трудящих [9]. Виходячи із зазначеного, гідною слід уважати працю, яка з повагою сприймається суспільством, задовольняє індивіда за своїми моральними, матеріальними, якісними, кількісними та змістовними характеристиками, не завдає шкоди здоров'ю і сприяє розвитку здібностей людини. При цьому під моральними характеристиками розуміють відсутність протиріч між загальноприйнятими морально-етичними нормами та духовними цінностями індивіда; під матеріальними – достатній для задоволення потреб індивіда та членів його родини рівень винагороди за працю; під якісними – характеристики організації робочого місця; під кількісними – час, витрачений індивідом на трудову діяльність, виходячи з можливості обирати оптимальну тривалість робочого часу та достатності доходу для забезпечення свого існування; під змістовними – функції, зміст виконуваної роботи.

Рамкові умови сучасного концепту гідної праці визначено глобалізаційними процесами, під впливом яких сформувався уявлення про стандарти трудового життя, соціально-трудова відносин, соціальної справедливості, яким суперечать поширені тренди розвитку соціально-трудова сфери починаючи з відмінностей у доступі до отримання професії та завершуючи нерівністю в доходах і подальшому професійному розвитку на фоні зростання безробіття, послаблення соціальної захищеності, недостатньої розвиненості практики соціального діалогу та інших проявів дефіциту гідної праці.

Гідну працю в інституціональному вимірі слід розглядати як комплексну політичну, економічну, соціальну платформу, яка має об'єднати зусилля органів державної влади, соціальних партнерів на

усіх рівнях ієрархічної структури світової та національної економіки, представницькі органи громадянського суспільства задля того, щоб соціально-економічний прогрес забезпечувався функціонуванням продуктивних, знанневонасичених робочих місць, покращанням умов праці, соціалізацією відносин у сфері праці, розширенням прав працівників, розвитком їхніх можливостей [4, с. 27].

Багатомірне трактування гідної праці підтверджує, що визначення рівня гідності праці базується на використанні різноспрямованих індикаторів та показників прогресу у сфері праці, які, згідно з позиціями науковців, об'єднано в декілька підходів. Основний серед них – підхід, запропонований такими дослідниками, як Р. Анкер, Д. Бесконд, Ф. Еггер, Ф. Мегран, Дж. Риттер, І. Чернишов, використовується МОП. Критерії, закладені в трактуванні гідної праці, наведені Х. Сомавіа – можливості для праці, вільний вибір виду зайнятості (роботи), продуктивна праця, справедливість на роботі, захищеність на роботі та гідність на роботі, – у рамках зазначеного підходу конкретизовано в одинадцяти групах індикаторів, що містять близько тридцяти основних показників. Це такі групи індикаторів, як можливості зайнятості, гідна оплата праці, прийнятний робочий час, баланс «робота – родина», стабільність робочих місць, неприйнятні форми праці, справедливе ставлення на роботі, безпечні умови праці, соціальний захист, соціальний діалог, соціально-економічний контекст [2, с. 33–34]. Наведені індикатори покладено в основу «Профілю гідної праці» для України, що був розроблений у 2011 р. у ході виконання Проекту МОП/ЄС «Моніторинг та оцінка прогресу з питань гідної праці» [5]. Згідно з профілем гідної праці в Україні, соціально-економічними індикаторами гідної праці є можливості щодо зайнятості; достатні заробітки та продуктивна зайнятість; гідна тривалість робочого часу; поєднання трудових та сімейних обов'язків й особистого життя; дитяча праця, що має бути скасована; стабільність та впевненість у збереженні роботи; рівні можливості та рівне ставлення у сфері зайнятості; безпечна праця; соціальне забезпечення; соціальний діалог; представництво працівників і роботодавців; економічний та соціальний контекст гідної праці в Україні.

З огляду на пріоритети гідної праці, закріплені національною Програмою гідної праці для України – зміцнення інституцій соціального діалогу з метою посилення їхньої участі в управлінні ринком праці; заохочення гідної праці та покращання спроможності української робочої сили щодо працевлаштування; удосконалення систем соціального захисту, – нарізла необхідність розширення та доповнення індикаторів гідної праці, які б системно й інтегровано віддзеркалювали доступність та якість зайнятості починаючи із загальної кількості робочих місць (зокрема нових) та рівня їхньої конкурентоспроможності, включаючи тенденції поширення нестандартних, інноваційних форм зайнятості в контексті глобальних трансформацій соціально-трудова сфери.

Сучасна концепція гідної праці включає можливості людей на гідну працю в рамках формальної та неформальної економіки, в стандартних та нестандартних формах зайнятості. Свідченням прогресу щодо зайнятості як базової передумови гідної праці, на думку авторів, могли би стати такі додаткові заходи, як скорочення частки неформальної зайнятості (на основі прогнозування

потреби в робочій силі за професіями, видами економічної діяльності, регіонами); розширення можливостей для гідної зайнятості в нових, інноваційних і нестандартних формах трудової діяльності з адекватним рівнем соціальної захищеності; вирішення проблеми зайнятості молоді та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів (шляхом забезпечення взаємозв'язку ринку праці та професійної освіти); підвищення престижу робітничих професій та посилення мотивації молоді до трудової діяльності за професіями і спеціальностями, що затребувані на ринку праці.

Концепт гідної праці як генеральний замисел, що визначає стратегію дій у здійсненні реформ соціально-трудова сфери, як теоретико-прикладний фундамент утілення її принципів та визначення магістральних шляхів розбудови інституту гідної праці вміщує системний комплекс компонент, які формують теоретико-прикладне підґрунтя для ідентифікації прогресу у сфері праці та розроблення механізмів її забезпечення на різних рівнях. Принципово важливо, що гідна праця – це й сприятливі, безпечні умови праці, належна винагорода за послуги праці, дотримання прав у сфері праці, розвиток можливостей у сфері формування та прирощення трудового потенціалу, захисту своїх прав та відстоюванні колективних й індивідуальних інтересів, соціальна захищеність від ризиків, які супроводжують економічно активну людину впродовж усього періоду життєдіяльності [4, с. 28].

У рамках єдиного підходу до проблеми гідної праці в різних соціально-економічних формаціях інтегральним критерієм гідної праці на глобальному рівні для найбідніших країн – учасниць МОП може слугувати забезпечення можливості зайнятості, для розвинених країн – забезпечення якості зайнятості зі спектром відповідних стандартів конкурентоспроможності робочих місць, гарантіями дотримання прав трудящих та рівних умов. У такому визначенні немає розбіжностей із головними аспектами гідної праці, що викладені в доповідях та програмах МОП – продуктивність, безпека, повага прав трудящих. За наведеними критеріями здійснюється підбір єдиних індикаторів та показників для всіх країн – учасниць МОП, згрупованих за однорідністю економіки, за принципом побудови інтегрального індексу людського розвитку з використанням часткових індексів, які підвищують об'єктивність оцінки.

У контексті євроінтеграційних процесів концепт гідної праці, метою якого є забезпечення покращання якості людського життя, має охоплювати такі компоненти, як збільшення кількості та покращання якості робочих місць із гідними умовами праці; сприяння розвитку соціальної та юридичної справедливості в контексті реформування ринку праці; сприяння створенню на ринку праці таких умов, які б поєднували гнучкість та захищеність; сприяння впровадженню активних заходів на ринку праці та підвищення ефективності служб зайнятості з метою задоволення потреб на ринку праці; стимулювання розвитку ринків праці, що сприяють залученню малозабезпечених осіб; зменшення обсягів неформальної економіки шляхом трансформації нелегальної зайнятості; покращання рівня забезпечення охорони здоров'я та безпечних умов праці шляхом проведення навчання та тренінгів із питань охорони здоров'я та безпеки праці, сприяння реалізації превентивних заходів, попередження ризиків великих аварій та управління токсичними хімічними речо-

винами, а також обмін позитивним досвідом та результатами досліджень у цій сфері; модернізація системи соціального захисту, зокрема щодо якості, доступності та фінансової стабільності; скорочення бідності та посилення соціальної єдності; забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень; подолання дискримінації в усіх її формах та проявах; посилення можливостей соціальних партнерів та сприяння соціальному діалогу.

Виходячи з того, що гідна праця на макрорівні – це суспільно корисна, продуктивна трудова діяльність у формальному секторі економіки, яка здійснюється за досконалої суспільної організації праці, передбачає можливість доступу до гідних робочих місць в умовах дотримання прав та розвитку можливостей людини праці [1, с. 11], а також урахування положення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, пропонується система індикаторів та показників гідної праці в умовах євроінтеграційних процесів: можливості зайнятості, вільна праця, продуктивна праця, безпека праці, рівність на роботі.

Можливості зайнятості охоплюють усі форми трудової активності (самозайнятість, найману працю, запозичену працю, зайнятість у формальному та неформальному секторі економіки, зайнятість у розрізі соціально вразливих груп населення) та безробіття (як загалом, так і в розрізі вікових груп та за рівнем освіти), характеризують кількість нових і модернізованих робочих місць, що відповідають ознакам гідності. З урахуванням науково-прикладного доробку щодо діагностики якості зайнятості пропонується здійснювати вимір прогресу у сфері гідної праці на платформі диверсифікації зайнятості та поширення інноваційних і нестандартних її форм за умови забезпечення належного соціального захисту. На переконання авторів, гідна зайнятість усе більше має ґрунтуватися на розширенні масштабу третинного сектора та інноваційної сфери, підвищенні рівня конкурентоспроможності робочих місць, використанні висококомпетентної робочої сили, що, своєю чергою, передбачає забезпечення всебічного професійного розвитку працівників і гідної винагороди за працю.

Вільна праця як праця без примусу ідентифікує вибір форми зайнятості та місця роботи, забезпечує свободу створення об'єднань. Оскільки формат гідності охоплює формальний сектор економіки та офіційне працевлаштування, одним із базових соціально-економічних індикаторів гідної праці, на переконання авторів, слід уважати зниження частки неформальної зайнятості загалом та тіньової зокрема. Підтвердженням прогресу у сфері праці є, безумовно, і ліквідація дитячої праці та зменшення частки зайнятих підлітків.

Продуктивна праця означає високий рівень віддачі для всіх сторін соціально-трудова відносин від використання трудового потенціалу, що проявляється у прирощенні макро- та мікроекономічних показників, забезпеченні гідної винагороди за результати праці за умови збалансованого задоволення інтересів цих сторін. Підтвердженням прогресу (чи, відповідно, регресу) не лише продуктивної, а й ефективної зайнятості насамперед мають стати індикатори віддачі від використання трудового потенціалу, що проявляється у прирощенні макроекономічних показників (продуктивності та рентабельності праці на макрорівні).

Безпека праці – соціальна захищеність (медичне страхування, виплата пенсій, допомоги, фінансова підтримка в разі нещасних випадків, захворювань на виробництві) та дотримання санітарно-гігієнічних умов праці та техніки безпеки праці на робочому місці.

Рівність на роботі означає однакові можливості доступу до робочих місць та відсутність дискримінації за всіма ознаками, ураховуючи обмеженість фізичних можливостей людини.

Утілення принципів гідної праці в Україні можливе на основі багатовекторних та комплексних механізмів. Передусім через забезпечення зайнятості в інноваційній сфері вітчизняної економіки за рахунок структурних зрушень за умов належного соціального захисту у сфері нестандартних форм; удосконалення політики доходів від трудової діяльності та державних соціальних гарантій, норм та нормативів. Аналіз статистичних даних дозволяє стверджувати про катастрофічно низьку частку зайнятих в інноваційній сфері. На жаль, ні вітчизняні, ні зарубіжні юридичні норми сьогодні не в змозі забезпечити соціальні гарантії у сфері запозиченої праці. Найпроблемнішим моментом юридичної конструкції запозиченої праці є врегулювання відносин за участю трьох сторін «працівник – підприємець – користувач». Тільки укладання змішаних договорів, в яких поєднуються елементи трудового та цивільного характеру, дозволяє на сьогодні вдаватися до такої форми зайнятості.

Серед інших механізмів утілення принципів гідної праці – удосконалення інституціонального забезпечення гідної тривалості робочого часу, стабільності та впевненості у збереженні роботи, рівних можливостей та рівного ставлення у сфері зайнятості, безпечної праці, соціального забезпечення в умовах трансформації інституту зайнятості під впливом євроінтеграції; наповнення якісно новим змістом колективних угод на національному, галузевому та регіональному рівнях у системі соціального діалогу; втілення принципів гідної праці в контексті соціальної відповідальності сторін соціально-трудова відносин на різних рівнях.

Висновки. Як засвідчують наведені вище викладки, проблема забезпечення гідної праці в Україні багатогранна. Концепт гідної праці, базуючись на теоретико-політичній платформі, що

розроблена за безпосередньої участі МОП та інших міжнародних інституцій у царині соціально-трудового розвитку, має врахувати новітні тенденції трансформації соціально-трудова сфери та надати інститутам економіки і суспільства чітку доктрину перетворень у сучасному світі праці.

Наразі потребує конкретизації система індикаторів через показники гідної праці на макро- та мезорівнях відповідно до напрямів співробітництва у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, визначених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Домінантами у втіленні принципів гідної праці повинні стати:

- по-перше, розроблення соціально-економічних механізмів та інструментів реалізації принципів гідної праці в Україні, а саме: обґрунтування пропозицій щодо створення умов для інноваційної зайнятості з урахуванням структурних зрушень у зайнятості в період євроінтеграційних процесів на основі побудови прогностичної моделі зайнятості з поширенням нестандартних форм; теоретико-прикладне обґрунтування напрямів удосконалення політики доходів від трудової діяльності; поглиблення методологічних засад установлення державних соціальних гарантій, норм та нормативів на основі критичного узагальнення вітчизняної та зарубіжної практики;

- по-друге, розвиток інституціональних засад реалізації принципів гідної праці в Україні, зокрема: розроблення теоретико-прикладного сценарію інституціонального забезпечення гідної тривалості робочого часу, стабільності та впевненості у збереженні роботи, рівних можливостей та рівного ставлення у сфері зайнятості, безпечної праці, соціального забезпечення в умовах трансформації інституту зайнятості під впливом євроінтеграції; теоретико-методологічне обґрунтування наповнення якісно новим змістом системи колективних угод на національному, галузевому та регіональному рівнях; розроблення інструментів забезпечення гідної праці в контексті соціальної відповідальності сторін соціально-трудова відносин на різних рівнях.

Зазначені механізми та інструменти втілення принципів гідної праці в Україні визначають напрями подальших наукових досліджень та розробок.

Список літератури:

1. Колот А.М., Герасименко О.О. Гідна праця як концепція та стратегічний напрямок розвитку соціально-трудова сфери / А. Колот, О. Герасименко // Україна: аспекти праці. – 2015. – № 6. – С. 3–13.
2. Реализация принципов концепции Достойного труда в России: региональный аспект / Г.Р. Баймурзина, Р.М. Валиахметов, Р.П. Колосова. – Уфа : АН РБ, Гилем, 2012. – 216 с.
3. Достойный труд : доклад Генерального директора / 87-я сессия Междунар. конф. труда ; МБТ. – Женева, 1999.
4. Колот А.М., Герасименко О.О. Теоретико-методологічні засади гідної праці: проблеми та напрями розвитку / А.М. Колот, О.О. Герасименко // Соціально-трудова відносини: теорія та практика. – 2015. – № 2(10). – С. 21–42.
5. Профіль гідної праці в Україні / За ред. В.В. Іванкевича // Міжнародна організація праці. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org>.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
7. Україна. Програма гідної праці для країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org>.
8. Decent work for all in a global economy [Electronic Resource]. – Available from : <http://www.ilo.org/public/english/bureau/dgo/speeches/somavia/1999/seattle.htm>
9. Decent work in the information economy : Report of the Director-General. — Geneva. — December 2000.
10. ILO. 2000. Decent work pilot program [Electronic Resource]. — Available from : <http://www.ilo.org/public/english/bureau/dwpp/>.

Герасименко О. А.
Герасименко А. В.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДОСТОЙНИЙ ТРУД В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ: КОНЦЕПТ И МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Резюме

Приведены компоненты концепта достойного труда по определению Международной организации труда и ведущих ученых. Определены главные ориентиры достижения европейских стандартов трудовой жизни согласно намерениям о сотрудничестве Украины с Европейским Союзом. Обоснована система индикаторов для оценки прогресса в сфере труда по разным подходам. Определены комплексные механизмы воплощения принципов достойного труда в Украине.

Ключевые слова: достойный труд, концепция достойного труда, аспекты достойного труда, индикаторы достойного труда, прогресс в сфере труда, евроинтеграция, сотрудничество в области занятости, социальной политики и равных возможностей.

Herasymenko O. O.
Herasymenko H. V.

Kyiv National Economic University named after Vadym Getman

DECENT WORK IN THE EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE: CONCEPT AND SECURITY ARRANGEMENTS

Summary

Disclosed are the components of decent work, built on the definition of the International Labour Organization and leading scientists. It's highlighted the main goals to achieve the European standards of working life in accordance with the intentions of Ukraine's cooperation with the European Union. Also, there is disclosed a system of indicators to measure progress at work on different approaches. Determine the complex mechanisms of decent work realization principles in Ukraine.

Keywords: decent work, decent work concept, aspects of decent work, decent work indicators, progress in the field of labor, European integration, cooperation in the field of employment, social affairs and equal opportunities.

УДК 364.442.6

Стовба Ю. І.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

У статті досліджено та проаналізовано теоретичні підходи до визначення сутності поняття «соціальний захист», його складові та функції. Розкрито співвідношення понять «соціальний захист населення» та «соціальне забезпечення». Впорядковано класифікацію напрямів визначення поняття «соціальний захист» за допомогою типологічної моделі, що включає нормативно-правову, доктринальну та енциклопедичну групи. Запропоновано авторський підхід до визначення дефініції «соціальний захист».

Ключові слова: соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальна політика, соціальні гарантії, соціальна допомога.

Постановка проблеми. Соціальний захист населення – один із найважливіших показників розвитку та функціонування держави. У сучасних умовах нестабільної економічно-політичної ситуації в країні, коли наявна велика кількість соціальних проблем і все більше верств населення потребують допомоги, важлива роль належить соціальному захисту населення, який має забезпечити належне матеріальне та соціальне становище громадян у разі виникнення несприятливих умов чи складних життєвих обставин.

Визначення сутності поняття «соціальний захист», характеристика його основних складових набуває особливої актуальності у складних сучасних умовах, оскільки соціальний захист є засобом збереження стабільності та злагоди в суспільстві, забезпечення гідного рівня життя, добробуту населення, дотримання соціально-економічних прав громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У різні часи розробкою та дослідженням питань соціального захисту, визначенням сутності даного поняття займалися такі вчені, як: Н.Б. Болотіна [1], В.В. Дерєга [3], В.В. Лаврухін [6], Г.С. Лопушняк [7], Е.Е. Мачульська [8], С. Приходько [12], О.В. Сімкіна [14], В.М. Рощанюк [13], Н.В. Хом'як [17], О. Палій, Е. Лібанова, В. Скуратівський [15], П.І. Шевчук [18] та ін. На основі аналізу наукової літератури можна зробити висновок, що вчені трактують поняття соціального захисту за допомогою різних критеріїв, серед яких визначають історичні передумови виникнення соціального захисту, досліджують різновиди захисту населення, механізми його здійснення тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на те, що в науковій літературі підходи до тлумачення поняття «соціаль-